

Sex s roboty: perverze, parafilie a etika umělé intimity

David Černý

Ústav informatiky AV ČR, v. v. i.
Pod Vodárenskou věží 271/2, 182 07 Praha 8
Email: cerny@cs.cas.cz

Abstrakt

Studie analyzuje sexuální roboty z perspektivy sexuologie, filozofie sexu a etiky. V první části sleduje historický posun od teologického pojmu perverze přes medicínskou patologizaci k soudobé sexuologické kategorii parafilie a parafilní poruchy. Ve druhé části představuje hlavní filozofické teorie sexuální perverze – od Nagelovy fenomenologie reciproční touhy přes personalistické přístupy Solomona a Scrutona k deflačním koncepcím Goldmana a Primoratzeho – s otázkou robotického partnera. Těžiště studie tvoří etická analýza argumentů pro a proti sexuálním robotům se zaměřením na autonomii, objektivizaci, genderovou subordinaci, ochranu soukromí a komerční exploataci intimity. Závěr téma zasazuje do kontextu přechodu ke Společnosti 5.0 a klade otázku, jak budou kyberfyzické systémy proměňovat samotnou strukturu intimních vztahů.

1 Úvod: roboti, umělá těla a stará fascinace živým strojem

Sexuální roboti se mohou zdát jako okrajová součást současné robofilozofie, ve skutečnosti však vyvolávají řadu otázek, které jsou pro filozofii techniky, etiku i filozofii sexuality mimořádně zajímavé. Jednoduchá pracovní charakteristika říká, že jde o roboty, jejichž účelem je poskytovat člověku sexuální uspokojení. Takové vymezení je záměrně minimalistické: současné výrobky jsou většinou spíše hybridem realistických sexuálních panen, omezené mechaniky, sensoriky, hlasové interakce a nástrojů umělé inteligence. Lze dokonce pochybovat o tom, zda – striktně vzato – něco takového jako sexuální robot skutečně existuje. Filozofické a etické úvahy se ale nesoustředí pouze na současnost s jejím stavem vědecko-technického vývoje. Zaměřuje se také na to, co se stane, až stále dokonalejší umělé bytosti začnou intenzivněji vstupovat do rolí, které jsme tradičně vyhrazovali lidem: milencům, partnerům, důvěrníkům a objektům romantické lásky.

Z historického hlediska nepředstavují sexuální roboti nějaké překvapivé vybočení z evolučně podmíněných projevů lidské sexuality. Lidé si sexuální zkušenost dlouhodobě rozšiřují pomocí předmětů, obrazů, fantazií a umělých náhražek. Archeologické nálezy paleolitických falů, pozdější erotické pomůcky,

dame de voyage, které zřejmě používali námořníci na dlouhých plavbách k uspokojení svých sexuálních potřeb, gumové a silikonové panny i současné robotické modely tvoří kontinuum, v němž se mění materiál, realističnost a míra interaktivity, nikoli základní tendence lidské sexuální imaginace (Ferguson, 2010; Listerová, 2022; Levy, 2008). Moderní vývoj začíná u realistických silikonových těl, pokračuje ranými modely inzerovanými jako sexuální roboti, jako je např. Roxxy, a dospívá k současným umělým tvorům, které kombinují antropomorfní vzhled, jednoduchou mimiku, erotické zvuky a konverzační rozhraní. Právě sexuální aktérství jim ale zatím chybí, současný sexuální robot je tedy zatím spíše příslibem než plně sexuálně funkčním umělým tvorem, ale i samotný příslib stačí k tomu, aby aktivoval naše sociální a sexuální skripty.

Fascinace živým nebo oživeným artefaktem je starší než robotika. Ovidiův Pygmalión touží po dokonalé ženě, kterou si sám vytvořil, a pozdější tradice z Galateie učinila paradigmatickou postavu umělé (z neživé hmoty stvořené) milenkou. Adrienne Mayořová tento mýtus vykládá jako jeden z prvních příběhů o ženském androidovi, s nímž člověk vstupuje do vztahu i sexuálního spojení (Ovidius Naso, 2023; Mayor, 2019). Podobné motivy se objevují i jinde; u Villierse de l'Isle-Adamovy Hadaly, Hoffmannovy Olimpie i v indických vyprávěních o mechanických bytos-tech. Tyto příběhy jsou podmanivé, ale zároveň znepokojivé: umělá žena je v nich často pasivní, tichá, projekční plocha mužské touhy. Dějiny sexuálních robotů proto od počátku nejsou jen dějinami techniky, nýbrž také dějinami fantazie, objektivizace, touhy a obavy, že umělá intimita může narušit ustálený řád lidských vztahů (Hoffmann, 2016; Cohen, 2002; Wosk, 2024).

2 Od perverze k parafilii

Představa sexu s robotem v nás může vyvolávat nepříjemné emoce, pocit, že překračujeme důležitou hranici, za níž bychom se vydávat neměli. I když je lidská sexualita pestrá, zřejmě vždy existovaly nějaké hranice – někdy dokonce velmi úzké a striktní – oddělující přijímané, povolené, „normální“ a perverzní. V křesťanské morální teologii, paradigmaticky u Tomáše Akvinského, byl sex posuzován z hlediska

přirozeného řádu: správný je tehdy, když odpovídá manželskému spojení muže a ženy a zůstává otevřený plození. Aktivita jako masturbace, sex se zvířaty nebo anální sex Tomáš chápal nejen jako *contra rationem*, ale i jako *contra naturam*, tedy nejen proti řádu rozumu a lidských institucí (např. nevěra je prohřešek proti instituci manželství), ale proti samotnému řádu přírody. Sex s robotem by v tomto morálně teologickém rámci musel být považován za zvlášť závažné překročení norem sexuální morálky: není součástí manželského svazku muže a ženy (*contra rationem*) a nemůže naplnit reprodukční účel sexuality (je *contra naturam*, nepřirozený).

Výraz *perverze* si dnes spojujeme prakticky výlučně se sexem. Latinské slovo *pervertere* má ale celou řadu významů: převrátit, zvrátit či zkazit; *perversus* je křivý, zvrácený, mravně pokřivený. V teologickém a právním kontextu proto *perverze* označovala narušení přirozeného nebo Bohem daného řádu, který se samozřejmě týkal i toho, co se chápalo jako přirozený řád lidské sexuality. Sexuální odchylka mohla být chápána jako hřích (teologická kategorie), zločin (právní kategorie) i společenská hrozba. Tresty za sexuální *perverze*, např. zoofilii, mohly být tresty nejpřísnějšími, jak dokládají zachovalé zápisy soudních případů, v nichž se například za sex se psem ukládal trest nejvyšší. K důležitému posunu došlo v 18. století s masturbační panikou vyvolanou spisem anonymního autora *Onania* a Tissotovým pojednáním o onanii *A Treatise on the Crime of Onan*. Masturbace se zde ještě morálně odsuzuje jako nepřirozená aktivita, zároveň se však stále silněji medikalizuje: má způsobovat slabost, impotenci, melancholii, poškození rozumu nebo dokonce smrt (Tissot, 1766). Zde se objevují důležité prvky charakterizující pozdější přechod od teologického, morálního a právního chápání sexuální *perverze* (tedy kategorie jednání, jež zasluhuje odsouzení a trest) k jejímu uchopení medicínskému jako specifické formy nemoci.

V 19. století se tento vývoj promítá do rodící se sexuologie. Heinrich Kaan, dnes již pozapomenutý zakladatel sexuologie, chápe *perverze* jako pokřivení pohlavního pudu, jehož přirozeným cílem je reprodukce. Mezi tyto odchylky (*perverze*) onanii, *pederastii*, lásku mezi ženami, nekrofilii, sex se zvířaty i sexuální zaujetí sochami (Kaan, 2016). Krafft-Ebingova *Psychopathia Sexualis*, zakládající dílo moderní sexuologie, dále rozvíjí model sexuální patologie: odchylky od heterosexuálního styku podřazenému evolučnímu cíli rozmnožování a zachování druhu jsou popisovány jako projev nemoci, degenerace nebo poruchy pohlavního pudu (von Krafft-Ebing, 2011). Původní paradigma *perverze* se soustředilo na hledání příčin *perverze* v degenerativních procesech lidského těla, s čímž se o několik desítek let později radikálně rozešel zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud ve svém díle *Tři pojednání o teorii lidské sexuality*. Freud sice tento biologizující rámec zásadně proměnil, protože lidskou sexualitu nepodřazoval nějakému biologickému cíli (repro-

dukci a zachování druhu), přesto si ale zachoval ideál zralé sexuality za kměšené výlučně na vaginálnímu styku muže a ženy. Freud by sex s robotem nejspíše popsal jako fetišistickou náhradu: sexuální zaměření na objekt, který zastupuje lidské tělo, člověkem ale není (Freud, 2016).

Moderní sexuologie se od pojmu *perverze* z dobrých důvodů odklonila. Hovoří spíše o *parafilii* a *parafilní poruše*. *Parafilie* označuje přetrvávající sexuální zájem odchylovající se od běžného souhlasného sexu mezi dospělými, sama o sobě ještě není poruchou. *Parafilní poruchou* se stává teprve tehdy, když působí utrpení, narušení života nebo újmu druhým. Toto rozlišení je pro sex s roboty klíčové. V současné kultuře může jít o *parafilii*, protože sexuální zájem o robotické tělo není obvyklý. Z toho však neplyne, že jde o patologii, něco, čím by se měli zabývat lékaři a společnost znepokojovat. Rozhodující není fakt, že partnerem je stroj, nýbrž praktické a psychologické důsledky: zda sex s umělou bytostí praxe škodí uživateli, druhým lidem nebo sociálním vztahům. Pokud nepůsobí újmu, nelze ho jednoduše označit za poruchu jen proto, že se nám zdá nezvyklý, nepřirozený nebo esteticky odpudivý (Hock, 2012; Hyde a DeLamater, 2024). Z tohoto moderního výkladu *parafilie* plyne, že již dnes v některých společnostech (a zřejmě v budoucnosti i jinde) sex s robotem zřejmě *parafilii* není (protože se nevnímá jako podivný či neobvyklý). A současný vývoj možná směřuje ke společnosti, který bude sexuálně otevřenější, tolerantnější a také mnohem pestřejší.

3 Perverze ve filozofii sexu a sex s roboty

Filozofie sexu se k pojmu *perverze* vrací jinou cestou než sexuologie. Neptá se primárně po diagnóze, nýbrž po povaze sexuální touhy, sexuálního aktu a hodnot, které v sexu nacházíme. Thomas Nagel ve vlivném článku *Sexual Perversion* chápe dobrý sex jako komplex vzájemně se zrcadlících tužeb: lidé po sobě touží, vnímají své touhy a chtějí být objektem této touhy. *Perverze* je porušením této reciproční struktury (Nagel, 1969). Pokud tento model aplikujeme na sex s robotem, problém je zřejmý: robot po člověku netouží a nemůže prožívat pocity a prožitky, které zakouší člověk. Sex s robotem by tak byl neúplným sexem, *perverzí*, sexem založeným na iluzi reciprocity.

Další filozofické koncepce sexu na něj kladou podobně náročné požadavky. Robert Solomon spojuje sex s širší strukturou uznání a mezilidského vztahu, Roger Scruton jej chápe jako intencionální vztah k vtělené osobě přirozeně se vyvíjející směrem k lásce (Solomon, 1975; Scruton, 1986). Tyto teorie sexu kladou podmínky, které robot splňuje jen obtížně, protože mu chybí vědomí, prožitky, zkušenosti, touha i schopnost skutečné reciprocity. Alan Goldman a Igor Primoratz však nabízejí minimalističtější (a reálnější)

analýzu sexu: je to aktivita zaměřená na tělesnou slast, jejíž morální hodnota závisí především na souhlasu, neškození a kontextu, nikoli na nutném spojení s láskou, reprodukcí nebo hlubokým meziosobním vztahem (Goldman, 1977; Primoratz, 1999). Z této perspektivy nemusí být sex s robotem perverzí, špatným či méně hodnotným sexem. Může být neobvyklý, zvláštní nebo kulturně provokativní, ale není proto automaticky perverzí, špatným či nemorálním sexem.

Měli bychom rozlišit dvě otázky. První zní, zda sex s robotem splňuje nějaké ideály erotické zkušenosti dvou lidských osob. Zde je odpověď nejspíše záporná, alespoň u současných robotů. To ale ze sexu s roboty automaticky nedělá špatný sex, navíc zůstává otevřenou možností, že roboti budoucnosti budou schopni plnohodnotného sexu. Druhá otázka zní, zda je sex s roboty nemorální nebo patologický. A odpověď je záporná. Lidská sexualita není jednorozměrná; zahrnuje reprodukci, slast, hru, intimitu, úlevu, experiment, terapii i fantazii. Sexuální robot může v některých případech selhávat jako partner v silném personalistickém smyslu, ale přesto může fungovat jako erotický artefakt, s nímž uživatel vědomě vstupuje do imaginativní, tělesné a afektivní hry. Zde se uplatňují psychologické mechanismy umožňující iluzi sexuální interakce: robot nemusí skutečně toužit a prožívat, aby v nás spustil mechanismy antropomorfizace, projekce, imerze a sexuálního vzrušení (Szcuka a spol., 2019).

4 Etika sexu s roboty: argumenty pro a proti

Etická analýza sexu s roboty by neměla začínat možnými pocity znechucení, které v lidech může vyvolávat. Znechucení a intuitivní pocity odporu jsou psychologicky pochopitelné, ale normativně nespolehlivá. Dějiny lidské sexuality ukazují, že mnohé praktiky byly odsuzovány jako nepřirozené, dokud se neproměnil širší kulturní rámec jejich interpretace. To neznamená, že je vše dovoleno. Znamená to pouze, že kritériem správnosti a nesprávnosti nemůže být pouhá odchylka od tradice, zvyklostí, kulturních norem a očekávání. V případě sexu s roboty je třeba etickou analýzu zaměřit především na autonomii, újmu, dopady na vztahy, sociální spravedlnost, objektivaci, ochranu soukromí, osobních a citlivých dat.

Argumenty ve prospěch sexuálních robotů se opírají například o rozšíření sexuální autonomie. Pokud dospělý člověk používá robotické tělo k sexuálnímu uspokojení, rozšiřuje si možnosti sexuálních zkušeností a obohacuje svůj sexuální život. Jeho autonomní volby samy o sobě nepředstavují zásah do práv druhých a nejsou zdrojem újmy. Sexuální roboti mohou také pomoci lidem, kteří mají z různých důvodů omezený přístup k sexuálním vztahům: seniorům, lidem s postižením, osamělým osobám, lidem s nějakým trau-

matem nebo těm, kteří se obtížně vyrovnávají se studem, vzhledem vlastního těla či třeba trpí poruchami spojenými s prožívaným tlakem na sexuální výkonnost (Di Nucci, 2017; Jecker, 2021; McArthur, 2017). Sex navíc má výrazné zdravotní a psychologické benefity: slast, uvolnění, posílení sebevědomí, redukci stresu a obnovení pocitu sexuálního aktérství (Neves, 2023). Robot nemusí nutně nahrazovat lidského partnera; může fungovat jako pomůcka, přechodná opora nebo specifický nástroj erotického sebevzdělávání.

Některé argumenty ve prospěch (nějaké formy) využívání sexuálních robotů se soustředí na snižování možné újmy (*harm-reduction*). Uvažuje se o tom, zda by sexuální roboti mohli snižovat rizikové nebo násilné chování tím, že nabídnou bezpečný prostor pro realizaci neobvyklých a rizikových sexuálních fantazií nebo poskytnou přístup k sexu mladým a frustrovaným mužům (incelové), kteří se dopouštějí násilí na ženách. Tyto argumenty je však třeba formulovat opatrně. Zatím není dostatečně empiricky doloženo, že by využívání robotů snižovalo riziko újmy. Přesto nelze předem vyloučit, že minimálně v kontrolovaném terapeutickém kontextu mohou roboti u některých osob přispět k tomu, že se nebudou dopouštět jednání, které ubližuje druhým. Z etického hlediska je důležité vyvažovat negativa a pozitiva sexu s roboty nejen v individuální, ale i širší společenské rovině. Například jednání incelů je pochopitelně zavrženíhodné. Pokud by ale sex s roboty vedl k tomu, že se mladí muži budou méně radikalizovat a omezí se jejich nenávistné projevy vůči ženám, můžeme to chápat jako významný společenský přínos, která si zaslouží naši podporu.

Nejzávažnější námitky proti využívání sexuálních robotů se týkají objektivace a genderových norem. Kathleen Richardsonová a další kritičky tvrdí, že sexuální roboti reprodukují logiku pornografie, prostituce a ženské podřízenosti: představují ženská těla určená k použití, bez autonomie, vlastních zájmů a nároků (Richardson, 2022; Roper, 2022). Tato námitka je zřejmě nejsilnější v případech, kde design robotů skutečně stylizuje ženy jako pasivní, poddajné, objekty, s nimiž si uživatel může dělat vše, co se mu zamane. Všeobecný zákaz využívání sexuálních robotů však z této námitky neplyne. Objektivace je vlastností sociální praxe, reprezentace a vztahu uživatelů robotů k druhým lidem; nevyvstává automaticky ze samotné existence sexuálních robotů. Sexuální roboti mohou mít řadu podob a vlastností a nemusí být navrhováni jako poslušné náhražky žen. Dokonce ani nemusí mít lidskou či plně lidskou podobu (Devlin, 2018, 2020). Kromě toho, postoje lidí k robotům jsou pestřejší než by tyto námitky připouštěly a jedním ze silných mechanismů určujících naše vztahy k robotům je zlidšťování, které lze chápat jako opak objektivace.

Další skupina námitek se týká soukromí, dat a závislosti. Sexuální robot vybavený senzory, kamerami, mikrofony a konverzační umělou inteligencí

by mohl sbírat mimořádně citlivá data o těle, preferencích, fantaziích, zranitelnosti i emocionálních projevech uživatele. V prostředí kapitalismu dohledu nejde o okrajové riziko, ale o strukturální problém: intimita se může stát datovou surovinou a vztah k robotovi prostředkem behaviorální predikce a monetizace (Zuboff, 2019; Brooks, 2021). Etická přijatelnost sexuálních robotů proto závisí nejen na tom, co dělá uživatel, ale také na institucionálním rámci: ochraně dat, transparentnosti, auditovatelnosti, zákazu manipulace a vytváření zranitelnosti, a možnosti skutečné kontroly nad zařízením.

Etická analýza sexu s roboty je komplexní. Sex s robotem není nemorální jen proto, že je neobvyklý, nemožňuje reprodukci a nahrazuje živé tělo člověka umělým tělem robotickým. Morálně relevantními faktory, které mohou nachýlit tuto analýzu v neprospěch sexuálních robotů, zahrnují újmu, negativní dopady na společnost, objektifikaci, oslabení autonomie, patologickou izolaci nebo prolamování soukromí a zneužívání osobních dat. Podaří-li se tyto faktory eliminovat/minimalizovat, mohou pozitiva sexu s roboty převážit a sen se se může stát morálně neproblematickou součástí širší erotické kultury, v níž se lidská sexualita nevyčerpává reprodukcí ani ideály reciprocit či lidské výlučnosti.

5 Technika, intimita a Společnost 5.0

Téma sexu s roboty je třeba zasadit do širšího dějinného rámce. Lidská společnost byla vždy spoluvytvářena technikou. Lovecko-sběračské skupiny žily v malých, relativně rovnostářských celcích, kde přežití skupiny určovalo podobu rolí, péče i partnerských vazeb. Objev zemědělství vedl ke vzniku multigeneračních domácností, hromadění vlastnictví a důrazu na dědění; intimní vztahy se silněji svázaly s rodem, majetkem a manželství bylo primárně ekonomicko-právní institucí. Průmyslová revoluce přesunula lidi do měst, oddělila práci od domova a podpořila vznikl nukleární rodiny, poprvé v dějinách lidstva se romantická láska stala uznávaným důvodem vzniku manželství. Informační revoluce z jednotlivce učinila uzlu v sítích, v nichž se opora, identita a intimita částečně přesouvají mimo lokální komunitu i rodinu.

Nyní stojíme na přechodu do Společnosti 5.0, v níž se umělá inteligence, robotika, kyberfyzické systémy, biotechnologie a datové infrastruktury stanou nejen nástroji, ale aktivními účastníky sociálních procesů. Roboti budou vstupovat do péče, vzdělávání, medicíny, domácností i intimních vztahů. Stojíme na prahu revolučních změn: nejde už jen o to, jak technika nepřímo proměňuje společnost, nýbrž o to, jak budou technické systémy zaujímat role, které byly považovány za výlučně lidské. Budou nás léčit, opečovávat, doprovázet, utěšovat, naslouchat nám – a v některých

případech s námi mít sex.

Závěr této práce není technofobní, ale ani naivně technoptimistický. Sexuální roboti mohou být výrazem nové svobody i nových forem závislosti; mohou rozšířit sexuální aktérství, ale také reprodukovat staré modely objektifikace; mohou pomoci osamělým, ale také prohloubit komercializaci intimity. Jisté je pouze to, že stojíme na prahu proměny, která zasáhne samotnou strukturu lidských vztahů. Pokud předchozí technologické revoluce změnily rodinu, práci, domov a hranici mezi veřejným a soukromým, Společnost 5.0 pravděpodobně změní i to, koho budeme považovat za možného partnera vstupujícího do sfér naší intimity, včetně toho, s kým budeme mít sex.

Poděkování

Tento příspěvek vznikl za podpory programu AV 21 Epicentra civilizace – inteligentní domácnosti, technologie, společnost.

Reference

- Brooks, R. (2021). *Artificial Intimacy: Virtual Friends, Digital Lovers and Algorithmic Matchmakers*. Columbia University Press, New York.
- Cohen, S. (2002). Romancing the robot and other tales of mechanical beings in Ancient Indian literature. *Acta Orientalia*, 64:65–75.
- Danaher, J. a McArthur, N. (eds.) (2017). *Robot Sex: Social and Ethical Implications*. The MIT Press, Cambridge, Mass.
- Devlin, K. (2018). *Turned On: Science, Sex and Robots*. Bloomsbury, London.
- Devlin, K. (2020). The ethics of the artificial lover. Liao, S. M. (ed.), V *Ethics of Artificial Intelligence*, s. 271–290. Oxford University Press, New York.
- Di Nucci, E. (2017). Sex robots and the rights of the disabled. Danaher, J. a McArthur, N. (eds.), V *Robot Sex: Social and Ethical Implications*, s. 74–88. The MIT Press, Cambridge, Mass.
- Ferguson, A. (2010). *The Sex Doll: A History*. McFarland & Company, Jefferson.
- Freud, S. (2016). *Three Essays on the Theory of Sexuality*. Verso, London.
- Goldman, A. (1977). Plain sex. *Philosophy and Public Affairs*, 6(3):267–287.
- Hock, R. R. (2012). *Human Sexuality*. Pearson, Boston, 3rd. vyd.

- Hoffmann, E. T. A. (2016). *Noční kousky*. Volvox Globator, Praha.
- Hyde, J. S. a DeLamater, J. D. (2024). *Understanding Human Sexuality*. McGraw Hill, New York, 15th. vyd.
- Jecker, N. S. (2021). Nothing to be ashamed of: Sex Robots for older adults with disabilities. *Journal of Medical Ethics*, 47:26–32.
- Kaan, H. (2016). *Psychopathia Sexualis*. Cornell University Press, Ithaca.
- Levy, D. (2008). *Love and Sex with Robots: The Evolution of Human-Robot Relationships*. Harper, New York.
- Listerová, K. (2022). *Podivuhodná historie sexu*. Paseka, Praha.
- Mayor, A. (2019). *Gods and Robots: Myths, Machines, and Ancient Dreams of Technology*. Princeton University Press, Princeton.
- McArthur, N. (2017). The case for sexbots. Danaher, J. a McArthur, N. (eds.), V *Robot Sex: Social and Ethical Implications*, s. 31–45. The MIT Press, Cambridge, Mass.
- Nagel, T. (1969). Sexual perversion. *Journal of Philosophy*, 66(1):5–17.
- Neves, S. (2023). *Sexology: The Basics*. Routledge, London.
- Ovidius Naso, P. (2023). *Proměny*. Městská knihovna v Praze, Praha.
- Primoratz, I. (1999). *Ethics and Sex*. Routledge, London.
- Richardson, K. (2022). The end of sex robots: Porn robots and representational technologies of women and girls. Richardson, K. a Odland, C. (eds.), V *Man-Made Women*, s. 171–192. Palgrave Macmillan, Cham.
- Roper, C. (2022). *Sex Dolls, Robots, and Woman Hating: The Case for Resistance*. Spinifex Press, North Geelong.
- Scruton, R. (1986). *Sexual Desire: A Philosophical Investigation*. Weidenfeld & Nicolson, London.
- Solomon, R. (1975). Sex and perversion. Baker, R. a Elliston, F. (eds.), V *Philosophy & Sex*, s. 268–287. Prometheus Books, Buffalo, NY.
- Szczuka, J. M., Hartmann, T. a Krämer, N. C. (2019). Negative and positive influences on the sensations evoked by artificial sex partners. Zhou, Y. a Fischer, M. H. (eds.), V *AI Love You*, s. 3–19. Springer, Cham.
- Tissot, S. A. D. (1766). *A Treatise on the Crime of Onan*. Strand, London, 3rd. vyd.
- von Krafft-Ebing, R. (2011). *Psychopathia Sexualis*. Arcade Publishing, New York.
- Wosk, J. (2024). *Artificial Women: Sex Dolls, Robot Caregivers, and More Facsimile Females*. Indiana University Press, Bloomington.
- Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism*. Profile Books, London.